

НОРМАТИВНА ОСНОВА НА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА И ОТНЕМАНЕТО НА НЕЗАКОННО ПРИДОБИТО ИМУЩЕСТВО

Елена Недялкова¹

Резюме: Статията изследва възникването и развитието на българското законодателство, регламентиращо противодействието срещу корупцията и правния институт по отнемане в полза на държавата на противоправно придобито имущество. Анализирани са стратегическите цели на действащите закони, установяването на незаконно придобитото имущество и антикорупционните понятия и мерки.

Ключови думи: корупция, незаконно придобито имущество

Предотвратяването на възможностите за противоправно придобиване на имущество, както и съответното разпореждане с него към момента се регулира с действащия Закон за отнемане на незаконно придобитото имущество (ЗОНПИ)².

Българското законодателство за първи път въвежда института по отнемане в полза на държавата на противоправно придобито имущество още през 1919 г. със Закон за отнемане в полза на държавата на незаконно придобити имоти³. Последващият Закон за конфискуване на придобити чрез спекула и по незаконен начин имоти е обнародван през 1946 г. с еднократно правно действие⁴.

Регламентирането на следващия закон от областта, свързана с отнемане от държавата на материалните облаги от незаконна дейност, е извършено през настоящия век с наименованието Закон за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност⁵. Същият нормативен акт е отменен с обнародването на новия Закон за отнемане в

¹ Главен асистент, д-р, департамент „Право“, Нов български университет; ел. поща: enedialkova@nbu.bg.

² Обнародван в „Държавен вестник“ (ДВ), бр. 7 от 19.01.2018 г. със заглавие „Закон за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество“ (ЗПКОНПИ), чието съществено изменение е обн. ДВ, бр. 84 от 2023 г., в сила от 6.10.2023 г. и към момента този закон носи новото наименование ЗОНПИ – с последно изм. и доп. ДВ, бр. 102 от 8.12.2023 г.

³ Утвърден с Указ № 58 от 18.04.1919 г., обн. ДВ, бр. 18 от 25.04.1919 г., изм. и доп., бр. 249 от 9.02.1920 г.

⁴ Обн. ДВ, бр. 78 от 5.04.1946 г., с еднократно правно действие.

⁵ Обн. ДВ, бр. 19 от 1.03.2005 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 1.07.2012 г.

полза на държавата на незаконно придобито имущество⁶, който също бива отменен от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (ЗПКОНПИ), носещ към момента измененото – сега действащо заглавие ЗОНПИ.

ЗПКОНПИ е приет от 44-то народно събрание (НС) на 12 януари 2018 г. и въвежда нов регламент на обществените отношения, свързани с превенцията и противодействието на корупцията, конфликта на интереси и отнемането на незаконно придобитото имущество (НПИ). Той дава правна уредба на принципите и механизмите за предотвратяване на корупционното поведение на лицата, заемащи висши публични длъжности, както и реда и условията за деклариране, проверка, анализ и оценка на имущественото състояние; условията и реда за установяване на конфликт на интереси и т.н. Законът е изготвен в съответствие с:

- Националната стратегия за превенция и противодействие на корупцията в Република България (РБ)⁷;
- Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система⁸;
- Програмата за управление на Правителството на РБ за периода 2017–2021 г. (в сектор „Правосъдие“);
- Препоръките в доклада на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно напредъка на РБ по механизма за сътрудничество и проверка по отношение на показателя „Ефективни мерки срещу корупцията“ – от 25 януари 2017 г. и др.

През октомври 2023 г. бе обнародвано ново наименование на ЗПКОНПИ, а именно: Закон за отнемане на незаконно придобитото имущество (ЗОНПИ), успоредно с което се обнародва и новият Закон за противодействие на корупцията (ЗПК)⁹. Тази законодателна промяна доведе до множество изменения, допълнения и отмяна в разпоредбите на ЗОНПИ, съответно транспонирани в ЗПК:

- Сега действащият ЗОНПИ урежда условията и реда за отнемане в полза на държавата на НПИ.

Мерките за противодействие на корупцията бяха отменени от ЗОНПИ и уредени в ЗПК само по отношение на корупционни прояви от лица, заемащи публични длъжности. ЗПК също регламентира условията и реда за установяване на конфликт на интереси, както и за установяване на несъответствие в декларираното имущество от лица, заемащи публични длъжности (чл. 1 от ЗОНПИ и ЗПК);

- Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (КПКОНПИ) бе разделена на две:

- Комисия за отнемане на незаконно придобитото имущество (КОНПИ), регламентирана в Глава втора и трета от ЗОНПИ, наричана по-нататък „Комисията“, и

- Комисия за противодействие на корупцията (КПК), регламентирана съответно в Глава втора и трета от ЗПК¹⁰;

- Обхватът на стратегическата цел на ЗОНПИ се оказа твърде широк. Той включваше голям състав от обществени отношения, свързани с процесите на: противодействие на ко-

⁶ Обн. ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 19.11.2012 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 91 от 14.11.2017 г.

⁷ Приета от Министерския съвет (МС) с Решение № 230 от 9.04.2015 г. Обхваща периода 2015–2020 г.

⁸ Приета от МС с Решение № 825 от 18.12.2014 г. Одобрена с решение на НС на РБ от 21.01.2015 г.

⁹ Промененото наименование на ЗПКОНПИ и новият ЗПК бяха обнародвани в един и същи брой – 84 на ДВ от 2023 г., и влязоха в сила незабавно от същата дата – 6.10.2023 г. Последващите изменения и допълнения в ЗПК са обнародвани в бр. 13 от 13.02.2024 г., в сила от 13.02.2024 г.

¹⁰ Статутът и функциите на КОНПИ и КПК, статутът на техните служители, правомощията на органите им, както и тяхното взаимодействие с други държавни органи и международното сътрудничество са уредени съответно в разпоредбите на чл. 1 от ЗОНПИ и от ЗПК.

рупцията; предотвратяване и установяване на конфликта на интереси и отнемането на незаконно придобито имущество. Тази висока мащабност на заложените цели препятства промяната на значим ефект от дейността на КПКОНПИ в разумен срок.¹¹

Към настоящия момент целта на ЗОНПИ, свързана със защитата на обществените интереси, е регламентирана единствено посредством „предотвратяване на възможностите за незаконно придобиване на имущество и разпореждането с него“¹², докато законовата цел на ЗПК защитава интересите на обществото чрез определяне на следните два обекта: ефективното противодействие на корупцията и създаването на гаранции, че лицата, заемащи публични длъжности, изпълняват правомощията или задълженията си честно и почтено при спазване на Конституцията и законите на страната¹³ (чл. 2 от ЗОНПИ и ЗПК);

– Принципиите, които следва да бъдат спазвани при прилагането на ЗОНПИ, са същите и в нормите на ЗПК, с изключение на принципа за защита на лицата, подали сигнал за нарушение, който е отменен от ЗОНПИ и транспониран в разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 7 от ЗПК. Така се установяват в двата закона следните (общо 9 на брой) принципи:

- Законност, прозрачност, независимост, обективност и безпристрастност;
- Повишена отговорност на лицата, заемащи публични длъжности;
- Публичност на имуществото на лицата, заемащи публични длъжности;
- Зачитане и гарантиране на правата и свободите на гражданите;
- Пропорционалност на намесата в личния и семейния живот;
- Защита на информацията и на източниците за придобиването ѝ;
- Защита на лицата, подали сигнал за нарушение;
- Координация и взаимодействие между държавните органи;
- Политически неутралитет.¹⁴

– Легално определен регистър на лицата, заемащи публични длъжности, е транспониран от ЗОНПИ, допълнен, актуализиран и изчерпателно конкретизиран по смисъла на ЗПК в неговата разпоредба на чл. 6, ал. 1, т. 1–52;

– Всички разпоредби относно: Превенцията на корупцията; Задълженията за деклариране; Регистрите и проверката на декларациите и имущественото състояние; Сигналите за корупция или за конфликт на интереси, както и защитата на лицата, подали съответния сигнал; Дефинициите за конфликт на интереси; Забраните и ограниченията, свързани с изпълнението и освобождаването от публична длъжност; Установяването, последиците и предотвратяването на конфликт на интереси; Противодействието на корупцията чрез разкриване и разследване на корупционни деяния, извършени от лица, заемащи публични длъжности, са отменени от ЗОНПИ и регламентирани от ЗПК, съответно в Глави четвърта – до девета включително.

¹¹ Последваща оценка на въздействието на Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (Възложена от: Комисията за борба с корупцията, конфликт на интереси и парламентарна етика на 44-то НС, на основание чл. 28, ал. 2 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание (ПОДНС). *Народно събрание на Република България* [онлайн], 05.2019, 17 [прегледан на 20.06.2024]. Достъпен на: https://www.parliament.bg/pub/ncpi/POV_ZPKONPI.pdf.

¹² Според разпоредбата на чл. 4, ал. 2 от ЗОНПИ, с оглед постигането на тази цел могат да бъдат налагани „ограничения на собствеността, като се съблюдава правото на защита на засегнатите лица и на пострадалите от престъпления и не се допуска риск от несправедливост“. Предвидените в ЗОНПИ ограничения на собствеността се прилагат в степеня, която е необходима за постигане на целта на закона.

¹³ Посочените две цели на ЗПК съвпадат напълно с отменените в разпоредбите на чл. 2, т. 1 и 2 от ЗОНПИ.

¹⁴ Съгласно разпоредбата на чл. 4, ал. 2 от ЗПК при извършване на разследване се спазват принципите на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) – обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

Въведеното понятие „корупция“ по смисъла на ЗОНПИ, както и средствата и способите за противодействие срещу нея са отменени и регламентирани с различно съдържание и смисъл в разпоредбите на чл. 3, ал. 1 и 2 от ЗПК.

В случаите, когато някое от лицата, заемащи публични длъжности, осъществи определени престъпни състави от Наказателния кодекс (НК)¹⁵, ще бъде налице корупция по смисъла на ЗПК:

- Длъжностно присвояване по чл. 201; чл. 202, ал. 1 и 2; чл. 203, ал. 1 от НК;
- Общи стопански престъпления по чл. 219, ал. 3 и 4; чл. 220; чл. 224; чл. 225б; чл. 225в от НК;
- Престъпления против данъчната, финансовата и осигурителната система по чл. 254а и чл. 254б, ал. 2 от НК;
- Престъпления по служба по чл. 282; чл. 282а; чл. 283; чл. 283а; чл. 283б от НК;
- Престъпления против правосъдието по чл. 294, ал. 4 във вр. с ал. 2 от НК;
- Подкуп по чл. 301; чл. 302; чл. 302а; чл. 304; чл. 304а; чл. 304б; чл. 305; чл. 305а; чл. 307 от НК;
- Длъжностни престъпления по чл. 387, ал. 3 от НК, както и всяко друго престъпление, извършено във връзка с изброените дотук.

Противодействието на корупцията се осъществява посредством:

1. Превантивните дейности по реда на глава четвърта от ЗПК;
2. Оперативно-издирвателната дейност, свързана с разкриване и разследване на корупционни деяния, извършени от лица, заемащи публични длъжности – по реда на глава деветата от ЗПК;
3. Извършването на разследване на корупционни престъпления в случаите, при условията и по реда на НПК;
4. Декларирането на несъвместимост и на имуществото и интересите на лицата, заемащи публични длъжности и свързани с тях лица;
5. Осигуряването на публичен достъп до декларациите;
6. Проверката на декларациите;
7. Установяването на конфликт на интереси и налагане на санкции и на други мерки в случай на установен конфликт на интереси;
8. Публичното оповестяване на имената на лицата, които не са подали декларации или в чиито декларации е установено несъответствие, както и на имената на лицата, за които е установен конфликт на интереси;
9. Сезирането на компетентните органи в случаите, предвидени в ЗПК;
10. Анализирането на корупционния риск, свързан с осъществяване на публичните длъжности, както и на лицата, които ги заемат, и предприемане на последващи действия при установен висок риск;
11. Всички останали способности и средства, предвидени в ЗПК.

Съгласно разпоредбите на чл. 5, ал. 1 и ал. 2 от ЗОНПИ, за НПИ се смята имуществото, за придобиването на което не е установен законен източник. По отнемането на имуществото се провежда производство, независимо от образуваното наказателно производство срещу проверяваното лице, както и свързаните с него лица. Според чл. 5 от ЗПК „Всяко имущество, за придобиването на което не е установен законен източник на доходи, се счита за незаконно придобито имущество“.

¹⁵ Обн. ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., в сила от 1.05.1968 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 23 от 19.03.2024 г.

КОНПИ („Комисията“) е независим, специализиран и постоянно действащ държавен орган, който осъществява политиката по отнемане на НПИ. Тя е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София, чийто бюджет се съставя, изпълнява и отчита по реда на Закона за публичните финанси (ЗПФ)¹⁶.

Дейността на Комисията се подпомага от администрация, включваща и нейните териториални звена, които имат статут на Дирекции. Те се ръководят от директори и се подпомагат в своята дейност от инспектори. Относно дейността на администрацията се прилага Законът за администрацията (ЗА)¹⁷, доколкото друго не е предвидено в ЗОНПИ. Устройството, организацията на работата на Комисията, както и на нейната администрация, включително районите на териториалните ѝ звена, се определят с Правилник, който се приема от Комисията и се обнародва в ДВ.

Комисията е колективен орган, състоящ се от петима членове – председател, заместник-председател и трима други членове. За председател може да бъде избран само български гражданин с високи професионални и нравствени качества, който има висше юридическо образование и най-малко 10 години юридически стаж. Избира се от НС по предложение на народните представители. Той е първостепенен разпоредител с бюджет.

За заместник-председател се избира също български гражданин, притежаващ високи професионални и нравствени качества и висше юридическо или икономическо образование, с образователно-квалификационна степен „Магистър“, както и минимум 5 години стаж по съответната специалност.

Като членове на Комисията могат да се избират български граждани със същите високи професионални и нравствени качества, които имат висше образование, с образователно-квалификационна степен „Магистър“ и най-малко 5 години професионален стаж.

Заместник-председателят и тримата членове се избират от НС по предложение на председателя на Комисията.

Член на Комисията може да бъде само дееспособен български гражданин, който отговаря на следните изисквания:

- „не е осъждан за извършено престъпление, независимо от реабилитацията, и не е освобождаван от наказателна отговорност за умишлено престъпление“, както и
- „не е лишаван от правото да заема определена държавна длъжност или да упражнява определена професия или дейност“ (чл. 10, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗОНПИ).

Членовете на Комисията не могат:

- да заемат никаква длъжност в държавни или общински органи;
- да упражняват търговска дейност или да бъдат съдружници, управители или участници в надзорни, управителни или контролни органи на търговско дружество, кооперация, държавно предприятие или юридическо лице с нестопанска цел;
- да получават възнаграждение за извършване на дейност по договор или по служебно правоотношение с държавна или обществена организация, с търговско дружество, кооперация или юридическо лице с нестопанска цел, физическо лице или едноличен търговец, освен за научна и преподавателска дейност или за упражняване на авторски права;
- да упражняват свободна професия или друга платена професионална дейност;
- да членуват в политически партии или коалиции, в организации с политически цели, да извършват политически и други дейности, които засягат тяхната независимост.

¹⁶ Обн. ДВ, бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 98 от 17.11.2020 г., в сила от 17.11.2020 г.

¹⁷ Обн. ДВ, бр. 130 от 5.11.1998 г., в сила от 6.12.1998 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 88 от 20.10.2023 г., в сила от 20.10.2023 г.

Когато встъпва в длъжност, всеки член от Комисията подписва декларация за политически неутралитет. Членовете на Комисията не могат да бъдат свързани лица.

При установено наличие на несъвместимост, избраният член на Комисията е длъжен в едномесечен срок от избирането да предприеме необходимите действия за отстраняване на несъвместимостта.

Правомощията на член от Комисията се прекратяват предсрочно от НС при наличие на следните обстоятелства:

- Смърт;
- Подаване на оставка;
- Обективна невъзможност да изпълнява задълженията си за повече от 6 месеца;
- Осъждане за извършено престъпление или освобождаване от наказателна отговорност за умишлено престъпление;
- Установена несъвместимост по посочените по-горе основания, ако не са предприети необходимите действия за отстраняването ѝ в едномесечен срок от избирането на съответния член;
- Тежко нарушение или системно неизпълнение на служебните задължения;
- Влизане в сила на акт, с който е установен конфликт на интереси по Глава осма от ЗПК.

При настъпване на някое от тези обстоятелствата по отношение на председателя, заместник-председателят незабавно свиква Комисията, която се произнася с решение. В случаите, когато е прието решение за отправяне на предложение за предсрочно прекратяване на правомощията на председателя на Комисията, то се изпраща на НС.

Когато е настъпило обстоятелство, обосноваващо предсрочно прекратяване на правомощията на заместник-председателя или на друг член на Комисията, председателят уведомява незабавно НС. В случай че НС прекрати предсрочно съответните правомощия, председателят на Комисията в едномесечен срок внася предложение за нов избор. Процедурата за предсрочно прекратяване на правомощията би могла да започне и по искане на една пета от народните представители.

При предсрочно прекратяване на правомощията на член от Комисията в двумесечен срок от прекратяването НС избира нов член, който да довърши мандата.

Комисията упражнява следните правомощия:

- Извършва проверки на имущественото състояние; приема решения за удължаване на проверките в предвидените от закона случаи, както и решения за прекратяване на проверките;
 - Мотивирано образува и отказва образуването на производства по отнемане на НПИ, което включва внасяне в съда на искане за налагане на обезпечителни мерки и на иск за отнемане в полза на държавата на НПИ. Мотивираните откази се публикуват незабавно на интернет страницата на Комисията при спазване на изискванията за защита на личните данни и на Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ)¹⁸;
 - Прекратява производства за отнемане на НПИ и сключва спогодби по силата на ЗОНПИ;
 - Приема правила за провеждане на проверките за почтеност на служителите на Комисията и организира провеждането им;
 - Упражнява и други правомощия, предвидени в закон.
- За всички заседанията на Комисията се води протокол.

¹⁸ Обн. ДВ, бр. 45 от 30.04.2002 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 13 от 13.02.2024 г., в сила от датата, посочена в Решение на Съвета на Европейския съюз за приемането на еврото от РБ.

„Решенията на Комисията се приемат с мнозинство повече от половината от всички членове и се мотивират. В мотивите се посочват фактите, доказателствата, въз основа на които те са установени, както и направените правни изводи“ (чл. 13, ал. 2 от ЗОНПИ). Решенията не подлежат на обжалване.

Комисията публикува на интернет страницата си всички решения на съда по съдебните дела, по които тя участва, включително и невлезлите в сила и подлежащи на обжалване, а също така и определенията за прекратяване на съдебни производства, включително и невлезлите в сила.

НС осъществява контрола върху дейността на Комисията, която представя ежегоден доклад до 31 март, а членовете ѝ са длъжни при покана да се явят в НС и да предоставят исканата информация. В същия срок докладът се предоставя и на президента на РБ, както и на Министерския съвет (МС) и се публикува на интернет страницата на Комисията.

Информацията, която е станала известна на членовете и органите на Комисията, както и на служителите в администрацията по проверките и производствата, свързани с отнемането на НПИ, при или по повод изпълнението на задълженията им, представлява класифицирана информация по смисъла на ЗЗКИ. При встъпването си в длъжност тези лица, както и останалите служители в администрацията подписват декларация, че няма да разгласяват информацията, станала им известна при или по повод изпълнение на задълженията им и след освобождаването им.

„Членовете на Комисията, директорите на дирекции, инспекторите и служителите в администрацията подписват декларация за частни интереси и декларация за частен интерес по конкретен повод“ (чл. 19, ал. 3 от ЗОНПИ).

Членовете и органите на Комисията не носят имуществена отговорност за причинени вреди при упражняване на възложените им по ЗОНПИ правомощия, освен ако вредите са настъпили в резултат на престъпление от общ характер.

Мандатът на Комисията е шест годишен, започва да тече от датата на попълване на нейния състав и осъществява дейността си до конституирането на нов състав. Всеки член на Комисията има право само на един мандат.

След изтичането на мандата на Комисията или при предсрочно прекратяване на правоотношението на основание подадена оставка от член на Комисията, който е заемал длъжността съдия, прокурор или следовател, следва да бъде възстановена заеманата му длъжност преди избора, като времето, през което е бил член на Комисията, се зачита за стаж по силата на чл. 164, ал. 1 от Закона за съдебната власт (ЗСВ)¹⁹ (чл. 7, ал. 2 – чл. 23, ал. 1 и ал. 2 от ЗОНПИ).

Във връзка с установяването на НПИ следва да бъде назначена съответна проверка и образуване на производство по отнемането му при спазване на законосъобразна процедура.

Комисията образува производство за отнемане на НПИ, когато може да се направи обосновано предположение, че дадено имущество е незаконно придобито. Такова предположение е налице в случаите, когато след проверка се установи значително несъответствие в имуществото на проверяваното лице.

Проверката започва въз основа на уведомление от административнонаказващия орган, когато има административно нарушение, установено с влязъл в сила акт, което е от естество да създава облага на стойност над 50 000 лв. към момента на придобиването ѝ и същата не може да бъде отнета по друг ред.

Уведомлението трябва да съдържа информация относно:

– лицето, на което е наложено административно наказание с влязъл в сила акт

¹⁹ Обн. ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

- административното нарушение и
- имуществото на лицето, ако има данни за него.

Проверката се предприема с акт на директора на съответната териториална дирекция, когато определено лице е привлечено като обвиняем за някое от следните престъпления:

1. Престъпления против Републиката по чл. 108а, ал. 1 – ал. 3 и чл. 109, ал. 3 от НК;
2. Убийство по чл. 116, ал. 1, т. 7 и т. 10 от НК;
3. Отвлечане и противозаконно лишаване от свобода по чл. 142 от НК;
4. Разврат по чл. 155; чл. 156; чл. 158а, ал. 2 и чл. 159, ал. 5 от НК;
5. Трафик на хора по чл. 159а – чл. 159г от НК;
6. Кражба по чл. 196а от НК;
7. Грабеж по член 199 от НК;
8. Присвоявания по чл. 201 – чл. 203 от НК;
9. Присвоявания по чл. 208, ал. 3 – ал. 5 от НК;
10. Измама по чл. 209, ал. 1 и 2; чл. 210; чл. 211; чл. 212, ал. 3 – ал. 5 и чл. 212а от НК;
11. Изнудване по чл. 213а – чл. 214 от НК;
12. Вещно укривателство по чл. 215, ал. 2, т. 1 и т. 3 от НК;
13. Общи стопански престъпления по чл. 219, ал. 3 и ал. 4; чл. 220, ал. 2 и чл. 225в, ал. 1 и ал. 2 от НК;
14. Престъпления против кредиторите по чл. 227в, ал. 2 от НК;
15. Престъпления в отделни стопански отрасли по чл. 233, ал. 1 и ал. 2; чл. 234, ал. 2; чл. 234а; чл. 234б и чл. 235, ал. 3 – ал. 5 от НК;
16. Престъпления против митническия режим по чл. 242 и 242а;
17. Престъпления против паричната и кредитната система по чл. 243 – чл. 246; чл. 248а, ал. 5 и чл. 249 – чл. 252 от НК;
18. Престъпления против финансовата, данъчната и осигурителната система по чл. 253; чл. 253а, ал. 1 и ал. 2; чл. 253б; чл. 254б, ал. 2; чл. 255 – чл. 256; чл. 259 и чл. 260, ал. 1 от НК;
19. Престъпления против реда на управлението по чл. 280 от НК;
20. Престъпления по служба по чл. 282; чл. 283 и чл. 283а от НК;
21. Подкуп по чл. 301 – чл. 305а; и Престъпления против спорта по чл. 307в и чл. 307г от НК;
22. Документни престъпления по чл. 308, ал. 2 и ал. 3 и чл. 310, ал. 1 от НК;
23. Престъпления против реда и общественото спокойствие по чл. 321, ал. 1 – ал. 3 и ал. 6; чл. 321а, ал. 1 и ал. 2 и чл. 327, ал. 1 – ал. 3 от НК;
24. Престъпления, извършени по общоопасен начин или с общоопасни средства по чл. 337, ал. 1 – ал. 4; чл. 339, ал. 2, и Престъпления по транспорта и съобщенията по чл. 346, ал. 2, т. 4, ал. 3 и ал. 6 от НК;
25. Престъпления против народното здраве и против околната среда по чл. 354а, ал. 1, ал. 2 и ал. 4; чл. 354б, ал. 4 – ал. 6 и чл. 354в, ал. 1 – ал. 3 от НК.

Проверка започва и когато съгласно българското законодателство има признат акт на чуждестранен съд за някое от посочените престъпления или административни нарушения.

Министерството на правосъдието (МП) уведомява Комисията за всеки случай на образувано наказателно производство в друга държава или за влязла в сила присъда на чуждестранен съд срещу български граждани за извършени престъпления, съответни на посочените по-горе.

Върховната касационна прокуратура (ВКП) и МП уведомяват Комисията при трансфер на наказателно производство.

Проверка ще бъде извършена и когато лицето не е било привлечено като обвиняем за някое от конкретизираните по-горе престъпления, поради това че е отказано образуване на наказателно производство или образуваното е било прекратено на следните основания:

- последвала е амнистия;
- изтекла е предвидената в закона давност;
- след извършване на престъплението деецът е изпаднал в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта;
- деецът е починал;
- по отношение на лицето е допуснат трансфер на наказателно производство в друга държава (чл. 24, ал. 1, т. 2 – т. 5 и т. 10 от НПК).

Проверката започва и в случаите, когато наказателното производство по същите престъпления е спряно и лицето не може да бъде привлечено отново като обвиняем поради наличието на следните обстоятелства:

- след извършване на престъплението лицето е изпаднало в краткотрайно разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта, или има друго тежко заболяване, което пречи на провеждането на производството;
- лицето притежава имунитет (чл. 25, ал. 1, т. 1 и т. 3 от НПК);
- лицето е с неизвестен адрес и не може да бъде намерено.

Проверката започва с акт на директора на съответната териториална дирекция въз основа на уведомление от наблюдаващия досъдебното производство или преписката прокурор. Към уведомлението се изпраща и копие от постановлението за привличане на обвиняем, а при изготвен обвинителен акт – копие и от него. Уведомлението трябва да съдържа информация относно:

- обвиняемия, за когото е налице съответното основание за проверка;
- престъплението, за което е привлечен;
- имуществото му, ако има данни за него.

Проверката обхваща период от 10 години назад, считано от датата на започването ѝ, и продължава до една година, като Комисията може еднократно да удължи нейния срок до 6 месеца.

Въз основа на резултатите от проверката, в едномесечен срок от нейното приключване директорът на съответната териториална дирекция изготвя мотивиран доклад до Комисията със заключение за:

- удължаване на срока на проверката
- прекратяване на проверката или
- образуване на производство за отнемане на НПИ.

Проверка се извършва и при уведомяване за констатирано несъответствие от КПК в размер на не по-малко от 25 000 лв. в случаите по чл. 61, ал. 4 във връзка с чл. 109, ал. 2, т. 2 от ЗПК, както и при установен с влязъл в сила акт конфликт на интереси.

Проверката започва и при неподаване в срок на декларация за имущество и интереси или за промяна в декларираните им обстоятелства в частта за интересите и за произхода на средствата при предсрочно погасяване на задължения и кредити, освен ако неподаването се дължи на причини, за които лицето не отговаря (чл. 49, ал. 1, т. 2 или т. 4 от ЗПК).

Всички посочени по-горе проверки започват и продължават независимо от спирането или прекратяването на наказателното производство.

Библиография

Закон за отнемане на незаконно придобитото имущество (ЗОНПИ), обн. ДВ, бр. 7 от 19.01.2018 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 102 от 8.12.2023 г.

Закон за противодействие на корупцията (ЗПК), обн. ДВ, бр. 84 от 6.10.2023 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 13 от 13.02.2024 г.

Закон за съдебната власт (ЗСВ), обн. ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

Наказателен кодекс (НК), обн. ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., в сила от 1.05.1968 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 23 от 19.03.2024 г.

Наказателно-процесуален кодекс (НПК), обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г.; последно изм. и доп. ДВ, бр. 18 от 1.03.2024 г.

Последваща оценка на въздействието на Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (Възложена от: Комисията за борба с корупцията, конфликт на интереси и парламентарна етика на 44-то НС, на основание чл. 28, ал. 2 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание (ПОДНС). *Народно събрание на Република България* [онлайн], 05.2019 [прегледан на 20.06.2024]. Достъпен на: https://www.parliament.bg/pub/ncpi/POV_ZPKONPI.pdf.

REGULATORY BASIS FOR COUNTERACTING CORRUPTION AND CONFISCATION OF ILLEGALLY ACQUIRED PROPERTY

Elena Nedyalkova²⁰

Abstract: The article examines the emergence and development of the Bulgarian legislation governing the fight against corruption and the legal institute for confiscation of illegally acquired property in favor of the state. The subject of analysis are the strategic

goals of the current legislation, the establishment of illegally acquired property, the concepts and measures for countering corruption.

Keywords: corruption, illegally acquired property

²⁰ Chief Assist. Prof., Ph.D., Law Department of New Bulgarian University, e-mail: enedialkova@nbu.bg.